

UDK 81'38(091)

Mladen Uhlik

Filozofska Fakulteta Univerze v Ljubljani

DVA POSKUSA POJMOVANJA STILISTIKE: CHARLES BALLY IN GRIGORIJ VINOKUR¹

V prispevku obravnavamo poskus Grigorija Vinokurja (1896–1947) in Charlesa Ballyja (1865–1947), da bi v prvih desetletjih dvajsetega stoletja, še pred delovanjem Praškega lingvističnega krožka, razvila stilistiko kot teoretično utemeljeno jezikoslovno disciplino. Oba jezikoslovca sta si prizadevala uveljaviti stilistiko kot uporabno znanost, a se njuna izhodišča in pojmovanje predmeta stilistike močno razlikujejo. Osvetlili bomo težave, ki jih odpirata oba pristopa in konteksta, v katerih sta njuni pojmovanji nastali.

Ključne besede: zgodovina jezikoslovja, stilistika, teorija knjižnega jezika, govorni jezik, jezikoslovje govora, jezikovne funkcije

During the first two decades of the twentieth century, Charles Bally (1865–1947) and Grigori Vinokur (1886–1947) made an attempt, each in his own way, at establishing stylistics as new applied linguistics. Nonetheless, as will be shown in the present paper, the object of stylistics of the two linguists differed. This paper will focus on the problems, raised by the two different approaches, as well as on the description of the different contexts, in which these two conceptions were formulated. In conclusion, it will be examined to what extent the differences are linked to two different linguistic schools of thought which are based on different philosophical assumptions.

Key words: history of linguistics, stylistics, theory of literary language, colloquial language, linguistics of speech, language functions

0 V slovenskem jezikoslovju se je jezikovna razčlenjenost pogosto opisovala s pomočjo teorije o funkcijski jezikovni zvrstnosti (TOPORIŠIČ 2000: 27–32). Osmišljanje in opisovanje jezikovne razčlenjenosti se je v slovenskem jezikoslovju začelo postopoma razvijati že v prvi polovici tridesetih let 20. stoletja,² sočasno s teorijo, ki se je pod okriljem Praškega lingvističnega krožka razvila na Češkem. V dani razpravi bomo pogledali še dlje v preteklost. Analizirali bomo opredelitev *stilistike* pri rusko-sovjetskem lingvistu Grigoriju Vinokurju (1896–1947) in ženevskem lingvistu Charlesu Ballyju (1865–1947), ki se je pojavila še pred Praškim lingvističnim krožkom.

Da bi razumeli izhodišča Ballyja in Vinokurja, naj omenimo, da sta njuni interpretaciji nastali na začetku 20. stoletja, v času, ko se pri nekaterih jezikoslovcih pojavlja

¹ Prispevek predstavlja dopolnjeno in razširjeno verzijo referata, ki ga je avtor predstavil na mednarodni konferenci 12th International Conference on the History of Language Science v Sankt-Peterburgu (2011).

² Omenimo razpravo Boža Voduška (1905–1978) *Za preureditev nazora o jeziku* (1932/1933) in monografijo Aleksandra V. Isačenka (1910–1970) *Narečje vasi Sele na Rožu* (1939). Za več o omenjenih študijah glej Vidovič Muha 1994a.

ideja, da se je znanstveni model jezikoslovja 19. stoletja znašel v krizi.³ Tako na frankofonskem območju kakor v Rusiji se pojavlja mnenje, da je model zgodovinskoprimerjalnega jezikoslovja, ki je do takrat dosegel večino zastavljenih ciljev, že izčrpan. Iskanje nove paradigme v lingvistiki je pomenilo, da so se številni jezikoslovci vrnili k osnovnim vprašanjem: kaj naj bo predmet jezikoslovja, na katera jezikovna sredstva naj se jezikoslovje osredotoči in s katerimi znanstvenimi metodami naj jih proučuje.

Pojmovanji stilistike sta Bally in Vinokur razvila v želji, da bi odgovorila na omejenjena vprašanja in preseгла zgodovinskoprimerjalni model jezikoslovja.⁴ Oba sta bila prepričana, da mora biti stilistika uporabna veda, vendar bomo v razpravi pokazali, da se njuni pojmovanji nove uporabne znanosti razlikujeta.

1 Charles Bally, stilistika, ki izpostavlja govorjeni jezik

Charles Bally, ženevski jezikoslovec, ki je znan kot eden od dveh urednikov Saussurjevih posthumno izdanih *Predavanj iz splošnega jezikoslovja* (1916), je že pred Vinokurjem pisal o stilistiki. Naj omenimo, da so nekateri sovjetski jezikoslovci v dvajsetih in tridesetih letih dobro poznali Ballyjeve stilistične študije⁵ in da so jih različno ocenjevali.⁶ Če je pri moskovskih jezikoslovcih Bally veljal za enega od »utemeljiteljev teorije jezikovnih funkcij« (PETERSON 1927: 17), so bili leningrajski lingvisti bolj kritični. Lev Jakubinski (1892–1945), profesor Leningrajske univerze in priznan slavist, je ocenil, da Ballyjeva teorija izraža »naivni idealizem« (Jakubinski 1932: 49), Valentin Vološinov (1895–1936), študent Jakubinskega, je ženevskega jezikoslovca opisal kot tipičnega predstavnika »abstraktnega objektivizma«, smeri, ki naj bi bila po Vološinovu značilna za ženevsko šolo (VOLOŠINOV 1930: 60). Vinokur je imel do Ballyja nevtrarno stališče, a je vseeno, kakor bomo pokazali, kritiziral nekatere Ballyjeve ideje.

Naj torej najprej predstavimo osnovne značilnosti pojmovanja stilistike pri ženevskem lingvistu. Francoski raziskovalec E. Karabétian v svojem pregledu zgodovine stilistike navaja, da se je Bally najintenzivneje ukvarjal s stilistiko v obdobju od začetka univerzitetne kariere do leta 1929 (KARABÉTIAN 2006: 70).⁷ Bally je v tem obdobju poskusil opredeliti stilistiko, omejiti njeno raziskovalno področje in določiti njen predmet, in sicer predvsem v delih *Razprava o francoski stilistiki* (*Le traité de*

³ V sodobni literaturi o zgodovini jezikoslovja je problem krize znanstvenega modela zgodovinskoprimerjalnega jezikoslovja podrobneje osvetljen v Sériot 2005 in Velmezova 2007.

⁴ Naj opozorimo, da sta si jezikoslovca pomanjkljivosti klasičnega jezikoslovja predstavljala različno. Bally je v letih, ko se je začel ukvarjati s stilistiko, poudarjal, da mora stilistika preseči staro jezikoslovje, ki je bilo »preveč avtomatično, analitično in evolucionistično« (BALLY 1921 [1909]: 2). Vinokur je menil, da je največja napaka jezikoslovja 19. stoletja raba metod, značilnih za naravoslovne znanosti in to, da je izhajalo predvsem iz analize govora posameznika. Treba je povedati, da oba nista popolnoma zavračala dosežkov zgodovinskoprimerjalnega jezikoslovja.

⁵ Kar se tiče povezave med Ballyjem in slovenskim jezikoslovjem, omenimo vpliv ženevskega lingvisti na teorijo sintagme Radivoja Franciscusa Mikuša (1906–1983). Za več o tem vprašanju glej A. V. Muha 1994a in 1994b.

⁶ Za podrobnejši opis recepcije Ballyja pri sovjetskih lingvistih glej Velmezova 2006.

⁷ V poznejšem obdobju se je Bally posvetil vprašanjem splošnega jezikoslovja in problemom teorije izrekanja (*théorie de l'énonciation*). Za več o tem obdobju njegovega ustvarjanja glej Chiss 1986.

stylistique française, prva izdaja iz leta 1909, druga iz leta 1921) in *Jezik in življenje* (*Le langage et la vie*, 1913). Ti dve študiji sta glavni korpus,⁸ na katerega se opiramo v dani razpravi.

Obe deli sta izšli še pred Ballyjevim projektom, da bi skupaj s Albertom Sechehayjem (1870–1946) objavil Saussurjeva *Predavanja iz splošnega jezikoslovja* (1916). Zato je zelo verjetno, da je Bally teoretično razvijal svojo stilistiko brez neposrednega stika s Saussurjevimi idejami.⁹ Morda iz tega izhaja dejstvo, da se je Bally v nasprotju s Saussurjem zanimal za tisto, kar je »resnično« v jeziku, kar je enačil z »živim«, »ekspresivnim« in »spontanim«. Kako je ženevski lingvist interpretiral »resnični« in »živi« jezik, ki bo postal, kot bomo pokazali, predmet njegove stilistike? Menil je, da jezikovna resničnost obstaja kot jezikovno stanje v govorčevi zavesti, ki se potem udejanji v spontanem govorjenem jeziku. Posebnost njegove opredelitve stilistike je, da postavlja v ospredje opis čustvene strani *govorjenega jezika* (*»langue parlée«*). Eno izmed ključnih nasprotij med pogledi Ballyja in Vinokurja je to, da se je Bally osredotočil na preučevanje *govorjenega jezika* (*la langue parlée*),¹⁰ ki ga je opredelil kot ekspresiven in čustven način govora, ki ga posamezniki, pripadniki srednjega in nižjega razreda, uporabljajo spontano in brez družbenega nadzora, ko se pogovarjajo o vsakdanjih temah.

Da bi lažje razumeli njegov koncept, je potrebno omeniti, da se Ballyjeva stilistika vpisuje v obdobje psihologizma, dominantne smeri na prehodu iz devetnajstega v dvajseto stoletje, ki je izhajala iz neposredne povezave med miselnimi kategorijami in jezikovnimi strukturami. Sam Bally je trdil, da so jezikovne konstrukcije večinoma rezultat govorčeve ekspresivnosti in je vztrajal pri tem, da mora jezikovna analiza izhajati »iz misli proti govoru in ne iz govora proti misli« (BALLY 1921[1909]: 83). Poudarek na govorjenem jeziku in psihologizem sta osrednji značilnosti Ballyjeve stilistike in osnova za primerjavo z idejami Vinokurja.

Če je govorjeni jezik opredeljen kot »naravni«, »resnični« in »spontani« izraz, je Bally opisoval *knjižni jezik* (*»la langue littéraire«*) kot nenaraven, tog in rigidni govor, ki je omejen s staro tradicijo in normativno rabo. Kako razumeti tovrstno opozicijo, ki se, kot bomo pokazali v nadaljevanju, močno razlikuje od Vinokurjevega razumevanja knjižnega jezika?

⁸ V dani študiji citiramo izdajo *Razprave o francoski stilistiki* iz leta 1921 in izdajo zbornika *Jezik in življenje* iz leta 1952.

⁹ Ni dvoma, da med Ballyjevimi in Saussurjevimi stališči obstajajo številne podobnosti. Oba jezikoslovca sta vztrajala na razlikovanju med statičnim opisom jezikovnega stanja in zgodovinsko-evolucionističnim pristopom. Oba sta bila mnjenja, da se mora jezikoslovje najprej osredotočiti na govorjeni jezik in ne na zapisano besedo. Oba sta uporabljala termin »jezikovni sistem«, kjer vsak element pridobi svojo vrednost na podlagi opozicije z drugimi elementi. Toda vse te konvergence niso nujno rezultat vpliva Saussurja na Ballyja. To postaja očitno, ko primerjamo, kako švicarska jezikoslovca pojmujeta termina »sinhroni princip« in »jezikovni sistem«. Pri Saussurju je jezikovni sistem rezultat abstrakcije znanstvenega modela, rezultat raziskovalčevega gledišča, ki ga ne gre enačiti z resničnim predmetom proučevanja. Bally pri pojmovanju »sinhronije« in »sistema« izhaja iz empiričnega poskusa, da bi opisal »resnično«. Njegovo pojmovanje se močno razlikuje od Saussurjevega »sistema«, ki je rezultat konstruiranja znanstvenega modela in ne teži k temu, da bi zajel celoto resničnega.

¹⁰ Kakor je razvidno iz nadaljevanja, pri Ballyju ne gre za pogovorni knjižni jezik, temveč za nestandardizirane oblike, ki so v nasprotju z normo knjižnega jezika.

Kot eno izmed možnih smeri tovrstne interpretacije lahko omenimo vpliv filozofije Henrija Bergsona (1859–1941).¹¹ Francoski filozof, eden najvplivnejših mislecev prve polovice dvajsetega stoletja, je najbrž vplival na Ballyja s teorijo o ustvarjalni evoluciji in dveh značilnih smernicah, ki ju vodita – o *nagonu* in *inteligenci*. Bally je prenesel nekatere ideje francoskega filozofa v svojo interpretacijo jezikovnega razvoja, ko je pisal o dveh načelih jezikovnega razvoja: *življenju* (»la vie«) in *inteligenci* (»l'intelligence«). Kakor nam govori že naslov njegovega dela iz leta 1913, je povezal jezikovno pojavnost z življenjem. Le-to je primerjal s »celotnim čustvenim delom našega bitja« (BALLY 1921 [1909]: 6), pri čemer je mislil na subjektivnost in čustvenost našega mišljenja.¹² To stališče je utemeljeval s pogledom, da se mišljenja ne dá zamisliti brez čustvenih izrazov življenja (čustev, čutnih doživetij, volje do življenja in hrepenenja po ciljnih). Čustvena stran mišljenja se je zdela Ballyju v nasprotju z drugo stranjo – logiko, ki se opira na razum.

Da bi opisal opozicijo med »čustvenostjo in ekspresivnostjo« na eni strani in »razumom in inteligenco« na drugi, je Bally uporabil metaforo, ki se opira tako na filozofijo Henrija Bergsona kakor na romantično tradicijo. Obe strani mišljenja in jezika, čustvena in logična, sta primerljivi z nasprotovanjem med življenjem in smrtjo: »celotno življenje je primerljivo z zagonom, sunkom in spremembami« (BALLY 1921 [1909]: 19), medtem ko je »logika princip odrevenelosti« (*ibid.*). Pri tej opoziciji se življenje primerja z gibanjem in kontinuiranostjo, medtem ko je inteligenca povezana s smrtjo (»principom odrevenelosti«) in diskontinuiranostjo. Kako bo Bally, opirajoč se na razlikovanje med življenjem in inteligenco, prišel do zametkov teorije o jezikovnih funkcijah?

Prvič, Bally je izpostavil govorni jezik kot »najboljši izraz življenja in čustvenosti v jeziku«. Poleg tega mu je pripisoval še eno vlogo – govorni jezik naj bi bil dinamična sila, ki vodi jezikovni razvoj: »(ljudski jezik in govorni jezik, op. M. U.)¹³ teče kot živa voda pod trdim ledom pisnega in ustaljenega jezika. Potem pa nekega dne led počí, val ljudskega jezika privre na površino in s seboj prinese življenje in gibanje« (BALLY 1952 [1913]: 13).

Govorni jezik je potemtakem moč primerjati z Bergsonovim *življenjskim zagonom* (*élan vital*), silo, ki vedno znova ustvarja nove in nove oblike življenja.¹⁴

Za Ballyjevo poudarjanje vloge govornega jezika je pomemben tudi širši kulturnozgodovinski kontekst. Prva desetletja dvajsetega stoletja so bila obdobje, ko so številni francoski pisatelji, kot so Louis-Ferdinand Céline (1894–1961), Charles-Ferdinand Ramuz (1878–1947), Henri Barbusse (1873–1935), poskušali posnemati govorni in ljudski jezik kot stilistično sredstvo. Ta trend je povzročil val kritik puristov, kot je André Thérive (1891–1967), ki so bili mnenja, da je raba *govornega in ljudskega jezika* v literaturi izraz neciviliziranega barbarstva.¹⁵

¹¹ O Ballyjevem zanimanju za Bergsonovo filozofijo in o možnem vplivu francoskega filozofa na stilistiko ženevskega lingvистa so že pisali NERLICH (1996: 257, 271) in COMBE (2004: 346).

¹² Bally uporablja subjektivnost in čustvenost kot sopomenki.

¹³ Bally za *govorni* in *ljudski jezik* uporablja izraza »langue populaire et parlée« in »idiome vulgaire et parlé« kot sopomenki.

¹⁴ Za več o pojmovanju *življenjskega zagona* glej Bergson 1907.

¹⁵ Boj za knjižno normo v frankofoni literaturi v tem obdobju je odlično opisan v študiji Jérôma Meizoza (Meizoz 2001).

Drugič, za ženevskega lingvista je pojavnost *knjižnega jezika* zvedena na estetsko funkcijo in nima nobene pragmatične in uporabne vrednosti.¹⁶ V nasprotju s knjižnim jezikom pa je govorjeni jezik po Ballyju »v službi življenja in vseh« (BALLY 1952 [1913]: 14). Je najboljši način za izražanje čustev, za delovanje na sogovorce in razumevanje njihovih reakcij. *Knjižni jezik* je v Ballyjevi koncepciji »daleč od resničnosti« in njegova edina funkcija je, da »proizvede estetski vtis« (*ibid.*). To Ballyjevo stališče, ki vpeljuje nasprotje med estetskim in utilitarnim, se v precejšnji meri razlikuje od Vinokurjevega razumevanja knjižnega jezika. Sovjetski lingvist je knjižni jezik opredeljeval drugače. Menil je, da je knjižni jezik najboljši način organizacije jezikovnega materiala, ki lahko služi kot stilistični model za ustvarjanje drugih jezikovnih zvrsti, med katerimi je tudi govorjeni jezik. Toda vrnimo se k Ballyju. Ženevski lingvist se je s tem, ko je iz stilistike izločil preučevanje knjižnega jezika in jezika književnosti, oddaljil od tradicije lingvistov in mislecev, kot sta Karl Vossler (1872–1949) in *Benedetto Croce* (1866–1952), po katerih naj bi stilistika preučevala predvsem knjižna in umetniška jezikovna sredstva ter njihovo estetsko vrednost. Pri Ballyju je v nasprotju s pripadniki tradicionalne stilistike (Croce in Vossler) knjižni jezik vredno preučevati zgolj kot jezikovno rabo, ki odstopa od govorjenega jezika.

Poleg poudarjanja pomembnosti preučevanja govorjenega jezika določene jezikovne skupnosti, je Ballyja predvsem zanimalo še vprašanje, s katerimi jezikovnimi sredstvi jezik izraža čustvene vsebine, kot so želje in čustva. Pri tem vprašanju se ženevski lingvist ni omejil na čisto opisovanje jezikovnih prijemov in konstrukcij. Prav nasprotno, njegova stilistična opazovanja izhajajo iz medsebojne povezanosti med mišljenjem posameznika, ki se poskuša izraziti, čustvenostjo oziroma prizadevanjem posameznika, da bi se izrazil, in jezikom, ki je skupni kod.

Bally si v nasprotju z drugim ženevskim lingvistom Albertom Secheyajem pri pojmovanju stilistike ni prizadeval začrtati jasne meje med govorčevo psihologijo in rabo jezikovnih sredstev. Tako je razlikoval med dvema *načinoma izražanja* (*mode d'expression*), izhajajoč iz govorčevega odnosa do zunanjega sveta. Postavil je poenostavljen opis razlikovanja med dvema jezikovnim funkcijama. Ko se govorec osredotoči na neki predmet, dogodek ali resničnost, ki jo opisuje, Bally govori o čustveno nezaznamovanem ali *razumskem načinu izražanja* (*»mode d'expression intelligente«*). Ko pa govorec poudari svojo subjektivnost in čustvenost, je to zanj *čustveni način izražanja* (*»mode d'expression affective«*). Jasno je, da ta opozicija temelji na odnosu govorca do zunajjezikovne dejavnosti. Govorec je po Ballyju tisti, ki usmerja »misel včasih proti enemu, včasih proti drugemu, ali pa proti obema poloma« (BALLY 1921 [1909]: 152).

Da bi v praksi razlikoval med načinoma izražanja, je Bally predlagal rabo termina *dominante*: »Vedno si lahko zastavim tole enostavno vprašanje: ali dano jezikovno dejstvo izraža predvsem idejo ali predvsem čustvo« (BALLY 1921 [1909]: 152).

V *Razpravi o francoski stilistiki* Bally najpogosteje ponazarja nasprotje dveh načinov izražanja s primeri, ki se nanašajo na besedje in frazeme. Vsaka besedijska enota ima po Ballyju svojo vzporedno obliko, ki ni njena popolna sopomenka: enota, ki kaže čustveno dominantno, naj bi imela svojo vzporedno obliko v razumski dominantni in obratno. Kot primer Bally navaja stavek, ki danes zveni malce arhaično: »C'est

¹⁶ Očitno je, da Bally pri pojmovanju knjižnega jezika nenehno niha med knjižnojehovno normo in jezikom književnosti.

un frêle appui que le sien (njegova podpora je nikakršna)« (BALLY 1921 [1909]: 97), pri katerem se osredotoči na pridevnik *frêle* (šibek, krhek), ki ga lahko zamenjamo s približnimi sopomenkami kot so *faible* (slaboten, šibek), *chétif* (slaboten, šibek), *débile* (slaboten, šibek, bez moči). Po Ballyju se pridevnik *frêle* razlikuje od omenjenih besed po tem, da kaže *čustveno* dominantno govorca, medtem ko bi *faible* označeval bolj *razumsko* dominantno. Zanimivo je, da Bally utemeljuje razlikovanje med besedami preko introspekcije: »/Č/e sem bolj čustven, medtem ko izgovarjam prvo besedo (*frêle*, op. M. U.), bom določil eno od naravnih stilističnih značilnosti izraza (čustveno zaznamovanost ali njeno odsotnost, op. M. U.)« (*ibid.*).

Naj omenimo, da se Bally zaveda pomanjkljivosti svoje metodologije klasificiranja besedijskih enot, saj sam ugotavlja, da lahko ene in iste besedijske enote spremenijo svojo funkcijo v drugem kontekstu: »Pogosto se zgodi, da ima lahko ista beseda v različnih primerih čisto razumski ali čisto subjektivno čustveni pomen« (BALLY 1952 [1913]:18).

Kljub temu ostaja Bally zvest dualistični logiki razlikovanja med dvema *dominantama*, saj meni, da imajo »lahko vsa jezikovna sredstva potencialno obe strani, se pa skoraj vedno zgodi, da se pri enih čustvena podoba ne pokaže, druga jezikovna sredstva pa ne morejo izražati razumske vsebine« (BALLY 1921 [1909]: 98).

Naj dodamo še, da temu razlikovanju Bally vseeno doda še sociolingvistično dimenzijo, ki delno zmanjša izrazito subjektivnost njegovega pojmovanja: govorec namreč ne more vedno izraziti svoje čustvenosti in subjektivnosti, saj mora tisto, kar izreče, tudi prilagoditi povpraševanju družbenega okolja. Torej ne gre samo za njegovo željo, da bi se izrazil, temveč tudi za prilagajanje drugim ali za interakcijo z drugimi govorcji.

V zaključku kratke predstavitve Ballyjevega pojmovanja stilistike še enkrat poudarimo, da je največja posebnost te interpretacije v tem, da postavlja v središče govorjeni jezik in se tako oddaljuje od tradicionalne stilistike, ki je izhajala predvsem iz preučevanja umetniškega izražanja in zborne norme. Poleg tega, kot smo pokazali, je Bally na malce poenostavljen, a vendarle zanimiv način vpeljal razlikovanje med dvema načinoma izražanja, čustvenim in razumskim.

2 Uporabna in preskriptivna stilistika Grigorija Vinokurja

Če je Bally izhajal iz stališča, da stilistika ni nujno povezana s preučevanjem norme knjižnega jezika, Vinokurjev pogled izhaja iz drugačne tradicije, kjer tovrstno gledanje ni sprejemljivo.

V začetku dvajsetih let prejšnjega stoletja je bil Vinokur član Moskovskega lingvističnega krožka (v nadaljevanju MLK). A. Skaza v zborniku izbranih besedil ruskih formalistov navaja, da je MLK, ki so ga leta 1915 ustanovili študenti Moskovske univerze in člani moskovske dialektološke komisije,¹⁷ združeval »duhovno

¹⁷ A. Skaza zapiše, da so krožku predsedovali R. Jakobson (1896–1982), M. Peterson (1885–1962), A. Buslajev in G. Vinokur. Poleg omenjenih lingvistov so bili člani krožka še: lingvisti A. M. Peškovski (1878–1933), J. E. Polivanov (1891–1938), A. I. Romm (1898–1943), A. A. Reformatski (1900–1978), Rozalija Šor (1894–1939) in N. S. Trubeckoj (1890–1938), filolog B. I. Jarho (1889–1942), folklorista P. G. Bogatirjov (1893–1971) in Ju. M. Sokolov (1889–1941) in pesnika V. V. Majakovski (1893–1930) ter B. L. Pasternak (1890–1960).

elito, ki je odigrala v razvoju ruske in tudi svetovne kulture izjemno vlogo« (*Ruski formalisti* 1984: 448). Vinokur je začel aktivno sodelovati z MLK-jem leta 1918, najprej kot tajnik in potem od leta 1921, ko je Roman Jakobson odšel na Češko, kot predsednik krožka.

Od leta 1920 se je ukvarjal predvsem z lingvistiko, poetiko in literarno kritiko. Iskal je povezave med omenjenimi področji in poskušal utemeljiti »pesniško jezikoslovje«, pri čemer je trdil, da je poetika del jezikoslovja oziroma da se mora jezikoslovna veda ukvarjati tudi z vprašanji poetike. Ena izmed glavnih smernic pri Vinokurjevem opredeljevanju stilistike je povezava med poetiko in jezikoslovjem. Druga iztočnica, ki je vplivala na njegovo pojmovanje stilistike, je posebna interpretacija idej *Predavanj iz splošnega jezikoslovja* Ferdinanda de Saussurja. Kako je Vinokur razumel delo ženevskega lingvистa, ki ga pogosto navajajo kot očeta sodobnega jezikoslovja?

Leta 1923, deset let preden je v Sovjetski zvezi izšel prvi prevod *Predavanj iz splošnega jezikoslovja*, je Vinokur na sestanku MLK-ja predstavil referat o teoretičnih in metodoloških novostih, ki jih je prinašalo Saussurjevo delo. Vinokurjev referat se žal ni ohranil, so pa njegovi pogledi povzeti v članku *Poetika, lingvistika, sociologija (metodološki napotki)* (1923)¹⁸ in v zborniku *Jezikovna kultura*.¹⁹

Vinokur je pri branju Saussurjevih *Predavanj* na prvo mesto postavil opozicijo med *jezikom* (langue) in *govorom* (parole). Preden preidemo na analizo njegove interpretacije te dihotomije, se za trenutek vrnimo na Ballyjevo opredelitev stilistike. Čeprav je Ballyjev predmet stilistike (govorjeni jezik in čustveno zaznamovano izražanje) blizu Saussurjevemu pojmovanju govora (realizacije jezikovnega sistema), se je Bally vseeno odločil, da bi stilistiko uvrstil v *jezikoslovje jezika* (»linguistique de la langue«). To je utemeljeval s stališčem, da se stilistika ukvarja s sredstvi izražanja, ki jih govorniki najdejo že ustvarjena v jeziku. Njegov namen je bil torej sistemsko opisati govorni jezik, kot tudi čustveno in ekspresivno izražanje ter tako razširiti področje *linguistique de la langue*.

Vinokur je, kot bomo videli, drugače razlagal Saussurjevo opozicijo med jezikom in govorom. Izpostavil je dve zaslugi Saussurja: prvič, ženevski učitelj naj bi poudaril družbeno dimenzijo jezika in drugič, naj bi jasno začrtal razliko med *jezikom* in *govorom*. Glede razumevanja družbene dimenzije jezika, je težko reči, da Vinokur in Saussure na isti način razumeta odnos med jezikom in družbo. Ženevski učitelj je trdil, da je jezik *družbeno dejstvo* (»fait social«), ne da bi se zanimal za bolj konkretno opredelitev tega pojma. Jezik (»langue«) je povezoval z nadindividualno rabo *govoreče množice* (»masse parlante«), enotne in nerazslojene družbe, ki je ni natančno opredelil.

V nasprotju s Saussurjem je Vinokur povezoval družbeno dimenzijo s kulturo in trdil, da je jezik »najpomembnejši in najustreznejši izraz duhovne in obenem tudi politične kulture nekega naroda« (VINOKUR 2006 [1925]: 144). Oglejmo si natančneje, kako je Vinokur razložil to povezavo.

¹⁸ Slovenski prevod tega članka je objavljen v *Ruski formalisti (izbor teoretičnih besedil)*, 81–90.

¹⁹ Prva izdaja, ki je izšla leta 1925, ima podnaslov *Razprave o jezikoslovni tehnologiji (Очерки лингвистической технологии)*, ki pa ga pri drugi izdaji iz leta 1929 ni več.

V začetku dvajsetih let prejšnjega stoletja, ko je bil Vinokur zelo blizu pesnikom futuristom in članom revije *LEF*,²⁰ je kulturo povezoval z možnostjo zavestnega posega na jezikovno področje. To naj bi se nanašalo na pesnike,²¹ na tiste, ki bi lahko ustvarjali jezik in novo kulturo. Sredi dvajsetih let se je Vinokur oddaljil od futurističnega gibanja. Takrat je nanj začel vplivati ruski filozof Gustav Špet (1879—1937). Ta bivši učenec Edmunda Husserla (1859—1938) in vodja Filozofskega oddelka na akademiji GAHN (*Gosudarstvennaja akademija hudožestvennyh nauk*)²² je kulturo pojmoval kot »način izražanja in udejanjenje pomena« (Špet, citirano po Vinokur 1990: 314). Za Špeta je bila kultura semiotični proces, ki je skupen pripadnikom vsake družbene skupnosti in je povezan s tradicijo te skupnosti. Če je v prvi polovici dvajsetih let Vinokur poudarjal možnost zavestnih posegov v jezikovni razvoj, je to možnost izključil, ko se je znašel pod vplivom G. Špeta. Tako kot omenjeni filozof je tudi Vinokur od sredine dvajsetih let prejšnjega stoletja povezoval kulturo z zgodovino in tradicijo.

Če se vrnemo na interpretacijo Saussurjeve dihotomije, je Vinokur menil, da je Saussure zaslužen za jasno razlikovanje med »jezikom v pravem pomenu«²³ in govorom. Oglejmo si, kako je Vinokurja interpretacija te dihotomije pripeljala do pojmovanja stilistike. »Jezik v pravem pomenu«, prvi člen opozicije, je interpretiral hkrati kot sistem in kot normo. Zapisal je, da je jezik »norma, ki se ji podreajo vse druge oblike govora ... stvaren je samo toliko, kolikor je družben, kolikor je norma, ki si podreja individualne zahteve« (VINOKUR 1923: 106). Tukaj je pomembno opozoriti, da ima tovrstno mešanje *jezikovnega sistema*, sistema vseh jezikovnih možnosti, in *norme*, ki je izbira iz sistema možnosti in aksiološki pojem, malo skupnega s Saussurjevo teorijo.²⁴ Danes jezikoslovci večinoma razlikujejo med jezikoslovnim sistemom in normo. Na tem mestu omenimo opozicijo, ki jo je vpeljal romunski lingvist Eugen Coșeriu (1921—2002). Razlikoval je med sistemom, »sistemom možnosti, koordinat, ki kažejo na odprte in zaprte poti razvoja v govoru določene skupnosti« (COȘERIU 1963: 174) in normo, »sistemom preskriptivnih realizacij, ki veljajo kot pravilo v neki

²⁰ *LEF* je okrajšava za skupino *Levyj front isskustv* (Leva fronta umetnosti), ki je med letoma 1922 in 1928 združevala pisatelje, kritike in filmske ustvarjalce. Skupina je med letoma 1923 in 1925 izdajala revijo *LEF*, med letoma 1927 in 1929 pa revijo *Novyj LEF*.

²¹ Zanimivo je, da Vinokur ne govori o pisateljih, temveč izpostavi pesnike.

²² Za več o Špetovem vplivu in pomembnosti v tej inštituciji glej Gidini 2008.

²³ Naj omenim, da so člani MLK Grigorij Vinokur, Rozalija Šor in Aleksander Romm (1898–1943) pred izidom prevoda *Predavanj* Saussurjevo triado (langage, langue, parole) prevajali kot *reč'* (langage oz. govornica), *jazyk sobstvenno govorja* (langue oz. jezik) in *govorenje* (parole oz. govor). Aleksander Romm je začel prevajati Saussurjeva *Predavanja*, a zaradi nesporazuma z Ballyjem in nosilci avtorskih pravic prevoda ni dokončal. Danes je v ruščini obveljala prevajalska rešitev, ki jo je leta 1933 vpeljal Aleksej Suhotin (1888–1942): govornico je prevedel kot *jazykovaja dejatel'nost'* (jezikovna dejavnost), jezik kot *jazyk* in govor kot *reč'*. Sam se v tej razpravi držim prevoda triade (langage – govornica, langue – jezik, parole – govor) iz slovenskega prevoda *Predavanj iz splošnega jezikoslovja* (1997). Drago Bajt je pri prevodu Vinokurjevega članka v zborniku *Ruski formalisti* prevajal langage kot govor in parole kot govornico. Bajtov prevod je nastal leta 1984, torej pred omenjenim slovenskim prevodom Saussurjevih *Predavanj*.

²⁴ V *Predavanjih iz splošnega jezikoslovja* se norma omenja samo enkrat: »Že od začetka se je treba postaviti na področje jezika in ga vzeti za normo vseh drugih izraznih oblik govornice« (SAUSSURE 1973: 25). Pri vseh drugih primerih je jasno, da avtor jasno razlikuje normo in sistem.

družbi in kulturi ... norma ni tisto, kar se lahko izreče, temveč tisto, kar je že povedano in se govori v določeni družbi» (COŠERIU 1963: 175). Vrnimo se k Vinokurjevemu pojmovanju jezika kot norme.

Če je za Saussurja jezik predvsem sistem referencialnih vrednosti (*valeur*), ki izhajajo iz odnosov med elementi na *znotrajjezikovni* ravni, je pri Vinokurju »jezik v pravem pomenu« skupek družbenih (*zunajjezikovnih*) pravil, veljavnih znotraj družbene in jezikovne skupnosti. Potemtakem je pri Vinokurju prav norma tisto, kar navkljub individualnim realizacijam omogoča, da se člani jezikovne in družbene skupnosti razumejo in da imajo zavest o pripadnosti določeni skupnosti. A povprečni govorec po Vinokurju uporablja normativni sistem instinktivno in impulzivno, ne da bi pri tem uporabljal razum, čustva ali voljo.

Voljo, namero in zavestno rabo Vinokur umesti na področje govora. Naj najprej omenimo, da Vinokur, v nasprotju z Ballyjem, stilistike ne uvršča v *lingvistiko jezika*, temveč v *lingvistiko govora* (*»linguistique de la parole«*).²⁵ Kakšna je torej njegova interpretacija govora? Govor pri Vinokurju ni pasivna asimilacija norme, temveč je intencionalna dejavnost: interpretiran je kot ustvarjalna in zavestna raba jezikovnega sistema. Tako je Vinokur, najbrž pod vplivom Wilhelma von Humboldta (1767—1835), ki je poudarjal, da jezik ni že ustvarjen proizvod (*ergon*), temveč je dejavnost (*energeia*), spremenil Saussurjevo dihotomijo. Opozicijo med jezikom in govorom je razlagal kot razlikovanje med *normativnim sistemom* in *stilom*. Kako Vinokur opredeljuje stil?

V nasprotju s Saussurjevim govorom, ki je individualna realizacija sistema, je *stil* pri Vinokurju govor, ki je značilen tako za posameznika, kakor za družbeno skupino (družino, poklic ali družbeni razred). To pomeni, da stilistika ne obravnava posameznih, neponovljivih in izoliranih govornih dejanj, temveč proučuje *govorne stile*,²⁶ ki imajo svojo vrednost v določeni kulturi, v sistemu, zgrajenim nad »sistemom jezika v pravem pomenu«.

Stil pri Vinokurju označuje zavestno rabo jezikovnih sredstev, ki jih govorec ali skupina govorcev uporablja z določenim namenom. V nasprotju z Ballyjem Vinokur namena govornega dejanja ne opredeli psihologistično, saj zanj primarni cilj komunikacije ni le spontano izraziti svojo subjektivnosti, temveč predvsem uporabljati določeni govorni stil ob situaciji v skladu s pravili, ki veljajo v dani družbi. Vsak *govorni stil* (*administrativni, publicistični* ali *poetični*)²⁷ ima svojo posebno »zgradbo« oziroma organizacijo jezikovnih sredstev.

Če se vrnemo k primerjavi med Ballyjem in Vinokurjem, ugotavljamo, da pri ženevskem lingvistu govorec izbira *čustvena* in *razumska* (čustveno nezaznamovana) sredstva, da bi izrazil svoj odnos do zunajjezikovnega sveta. Ballyjevo pojmovanje stilistike izhaja iz analize govorčevega izražanja čustvenosti in nečustvenosti, ki se

²⁵ Med slovenskimi jezikoslovci T. Korošec uvrsti stilistiko v jezikoslovje govora in zapiše, da je »stil kot pojav vsebovan v jezikovnem sporočilu, zato po saussurjevski dihotomiji spada k *parole*, torej k uporabi jezika, ne k jeziku kot sistemu« (KOROŠEC 1998: 8).

²⁶ Eden izmed stilov, ki jih proučuje stilistika je *pesniški stil* (*поэтический стиль*), kar pomeni, da je po Vinokurju poetika le del stilistike, širše vede, ki se ukvarja z jezikovnimi pojavi s stališča govorčeve intencionalne rabe. Večji del članka *Poetika, lingvistika, sociologija* Vinokur posveča posebnosti pesniškega stila, a je to problematika, ki je ne bomo podrobneje analizirali v razpravi.

²⁷ Vinokurjevo delitev govornih stilov lahko primerjamo s tipologijo funkcijskih zvrsti pri J. TOPORIŠIČU (2000: 27–32).

kaže preko izbire jezikovnih sredstev. Pri Vinokurju je govorčeva osebna intenca in njegovo izražanje drugotnega pomena. Govorčev namen je doseči optimalno organizacijo jezikovnih sredstev, ki je značilna za določeni stil znotraj dane kulture. Če bo govorec uporabil ustrezní stil, ki ima svojo vrednost v določeni kulturi, ga bo okolje pravilno razumelo. Poudarek ni na izražanju, temveč na razumevanju. To stališče je preskriptivno, saj je vsak stil pri Vinokurju omejen na le eno ustrežno rabo, vsak stil ima svoje besedišče in slovnične konstrukcije.

Da bi razumeli Vinokurjev pogled, se moramo ustaviti pri opisu zunanjšega konteksta, v katerem je moskovski lingvist pisal o stilistiki. Gre za obdobje nove ekonomske politike (1921–1928), čas začetka pospešene sovjetske industrializacije in množičnih migracij s podeželja v urbana območja. V tem obdobju postaja posebej pomembno vprašanje, kakšen naj bo model sovjetske kulture, ali naj bo to nova delavska kultura ali model, ki se navezuje na tradicijo predrevolucijske ruske kulture. Vinokur se je bolj nagibal k drugi možnosti. Protestiral je proti »zelo nizkemu nivoju jezikovne kulture v Rusiji« (VINOKUR 2006 [1925]: 33). Zato je predlagal poučevanje uporabne stilistike, ki naj bi naučila sovjetske državljane, da »premagajo jezikovno inercijo« (VINOKUR 1990: 14) in se ob zunajjezikovnih situacijah pravilno izražajo ter uporabljajo primerna jezikovna sredstva. Na tem mestu se pokaže še ena pomembna razlika med Ballyjem in Vinokurjem, sodobnikoma, ki sta sočasno pisala o stilistiki. Za Vinokurja je vzor pravilne rabe jezik ruske literature devetnajstega stoletja, ki naj bi bil najboljši model za oblikovanje vseh govornih stilov. Ta pozicija se v znatni meri razlikuje od Ballyjevega stališča, pri katerem jezik književnosti ne sodi v prioritete stilističnih raziskav. Vinokur je v nasprotju z Ballyjem pozival k aktivnemu preučevanju in rabi jezikovnih sredstev ruske književnosti 19. stoletja in pri tem navajal dva argumenta. Jezik ruske književnosti 19. stoletja naj bi predstavljal dediščino ruske kulture in naj bi bil najuspešnejši poskus intencionalne in zavestne jezikovne rabe. Tukaj je imel v mislih predvsem prozo Aleksandra S. Puškina, ki naj bi po njegovem mnenju ustvaril novo normo ruskega jezika in vzor jezikovne rabe.

Oglejmo si še, kako je Vinokur interpretiral zavestni in intencionalni odnos do rabe jezikovnih sredstev. Razlikoval je med povprečnimi govorcí na eni strani in pesniki ter jezikoslovci na drugi. Menil je, da se od povprečnih govorcev zahteva, da v določenih situacijah uporabljajo ustrezne govorne stile. Da bi to dosegli, se morajo izobraževati, obiskovati posebne tečaje, kjer naj bi se učili večín pisnega izražanja (kako napisati reklamni oglas, uradni dokument). Če se morajo povprečni govorcí podrežati ustaljeni normi, je Vinokur pesnikom namenil vlogo tistih, ki imajo moč jezikovnega ustvarjanja. Naloga pesnikov naj bi bila ustvarjanje novih odnosov med obstoječimi jezikovnimi sredstvi (ne pa recimo novih besed) in vplivanje na jezikovno rabo. Do leta 1923 je bil Vinokur naklonjen futuristom, bil je prepričan, da je poezija Vladimirja Majakovskega (1893—1930) dober primer odnosa med vsakdanjim (praktičnim) in pesniškim jezikom.²⁸ Majakovski naj bi dobil navdih v vsakdanjem jeziku, a naj bi s svojo kreativnostjo in poezijo nanj tudi vplival. To stališče je spre-

²⁸ Na začetku dvajsetih let Vinokur piše o razlikovanju med praktičnim in pesniškim jezikom. Od leta 1923 spremeni terminologijo, namesto *pesniškega jezika* piše o *pesniškem stilu*, ki označuje poskus pesnika, da bi spremenil normo.

menil leta 1924, ko se je oddaljil od futurističnega gibanja. Menil je, da je poezija futuristov premalo komunikativna in premalo razumljiva, da bi bila lahko vzorec za vsakdanjo komunikacijo.

Kakšno vlogo Vinokur dodeli jezikoslovcem? Moskovski lingvist je ocenjeval, da morajo jezikoslovci usmerjati jezikovno politiko, kritično analizirati probleme organizacije jezikovnih sredstev in se odločiti, kateri govorni stil je primerno uporabiti v določeni situaciji. Lingvist je torej po Vinokurjevi interpretaciji tisti, ki mora v porevolucijskem kaosu vzpostaviti red v jeziku, podoben je učitelju, ki opismenjuje množice, jih uči pravilno uporabljati stile in normo. Jezikoslovec je tisti, ki po Vinokurju preko zavestnega razširjanja svoje predstave o pravilnem v jeziku in družbi spreminja svet. Tu se kaže pomembna razlika med Ballyjem in Vinokurjem. Če ima pri sovjetskem jezikoslovcu lingvist preskriptivno nalogo, je pri Ballyju v ospredju opis resnične rabe: jezikoslovec naj opisuje jezikovno rabo povprečnega govornika (opisuje, a ne posega v rabo). Svoje opise govorjenega jezika lahko uporabi v didaktične namene, ko isti jezik uči tujce (recimo, ko Nemce uči govorjeno francoščino). Vinokur je prav zaradi različnega pojmovanja nalog lingvista očital Ballyju, da je zanemaril pomembnost jezikovnega izobraževanja širokih množic in poučevanja nepismenih (VINOKUR 2006 [1925]: 24, 26)].

3 Zaključek

V dani razpravi smo primerjali dve opredelitvi stilistike in prišli do naslednjih ugotovitev. Pojmovanje stilistike Charlesa Ballyja, ki ga zaznamuje psihologizem in filozofija vitalizma (jezik se primerja z življenjem), v ospredje postavlja govorcevo ekspresivnost in njegovo intenco, na podlagi katere izbira med čustvenimi in razumskimi jezikovnimi sredstvi. Po Ballyjevem pojmovanju predmet stilistike ni normirani knjižni jezik, saj mora le-ta proučevati in opisovati *spontani govorjeni jezik*.

Pokazali smo, da se Vinokurjevo pojmovanje stilistike razlikuje od Ballyjevega deskriptivizma. Sovjetski lingvist, ki se navdihuje pri posebni interpretaciji Saussurjeve opozicije med govorom in jezikom, opredeli stil kot poseben način organizacije jezikovnih sredstev. Stilistika je znanost o *govornih stilih*, pri čemer vsaka posebna situacija zahteva rabo ustreznih jezikovnih sredstev. Ustreznost in pravilnost po Vinokurju pogojujeta kultura in tradicija določene skupnosti, nepravilna raba pa lahko povzroči družbeno nesprejemanje in celo nerazumevanje. Vinokurjeve poglede smo poskusili umestiti v duh časa in razprave o tem, kakšen naj bo kulturni model v Sovjetski zvezi. Pri tej razpravi se je Vinokur v sredini dvajsetih let prejšnjega stoletja odločno postavil na stran tistih, ki so zagovarjali kontinuiteto predrevolucijske ruske kulture. Najboljši model jezikovne rabe je tako po Vinokurju ruska književnost 19. stoletja.

V zaključku naj povemo, da sta Ballyjev in Vinokurjev model stilistike odigrala pomembno vlogo v zgodovini jezikoslovja. Ballyjeva opredelitev stilistike je spodbudila jezikoslovce (kot je njegov učenec Henri Frei (1899—1980), avtor znamenite *Slovnice napak*), ki so poskušali sistemsko opisati nestandardizirana jezikovna sredstva in govorjeni jezik. Vinokurjeva opredelitev stilistike je vplivala na funkcional-

no stilistiko Viktorja Vinogradova (1894–1969), ki je pomemben model opisovanja jezikovne členjenosti in funkcioniranja v ruskem in sovjetskem jezikoslovju. Vpliv Vinokurja na Vinogradova je vprašanje, ki si zasluži podrobnejšo analizo in presega meje dane razprave.

Naša razprava pokaže, kako dva jezikoslovca sodobnika uporabljata ista jezikoslovna termina (»stil« in »stilistika«) v popolnoma različnih pomenih in opirajoč se na različna izhodišča.

VIRI IN LITERATURA

- Charles BALLY, 1921 [1909]: *Traité de Stylistique française I. Heidelberg: Carl Winters Universitätsbuchhandlung.*
- , 1952 [1913]: *Le Langage et la Vie (troisième édition augmentée).* Ženeva: Droz.
- Henry BERGSON, 1907: *L'évolution créatrice.* Pariz: Librairie Félix Alcan.
- Jean-Louis CHISS, 1986: Charles Bally : Qu'est-ce qu'une »théorie de l'énonciation«? *Histoire, Epistémologie, Langage* VIII/2. 165–76.
- Dominique COMBE, 2004: *La 'gloire' de Bergson. Etudes* 10/401. 343–54.
- Eugenio COȘERIU, 1963: Синхрония, диахрония и история (Проблемы языкового изменения). *Новое в лингвистике*: Выпуск 3. Москва: Издательство иностранной литературы. 143–346.
- Maria Candida GIDINI, 2008: Текущие задачи и вечные проблемы: Густав Шпет и его школа в Государственной академии художественных наук. *Философско-культуртрегер: интелекция Густава Шпета: Новое литературное обозрение* 91. Na spletu.
- Лев П. ЯКУБИНСКИЙ, 1932: Против 'даниловщины'. *Против буржуазной контрабанды в языкознании.* Ленинград. 47–65.
- Etienne KARABÉTIAN, 2000: *Histoire des stylistiques.* Pariz: Armand Colin.
- Tomo KOROŠEC, 1998: *Stilistika slovenskega poročevalstva.* Ljubljana: Kmečki glas.
- Jérôme MEIZOZ, 2001: *L'Âge du roman parlant (1919–1939). Ecrivains, critiques, linguistes et pédagogues en débat.* Ženeva: Droz.
- Ana VIDOVIČ MUHA, 1994a: Strukturalistične prvine v slovenskem jezikoslovju prve polovice dvajsetega stoletja (S poudarkom na Voduškovi razpravi iz leta 1932). *Individualni in generacijski ustvarjalni ritmi v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi: Ob 10-letnici smrti Marje Boršnikove.* Ur. M. Juvan idr. Ljubljana: ZIFF (Obdobja, 14). 103–14.
- , 1994b: O izvoru in delovanju jezika ali teorija sintagme v delih R.F. Mikuša: S predstavitvijo trikotnika Ramovš - Mikuš – Belić. *Slavistična revija* 42/2–3. 229–48.
- Brigitte NERLICH, David CLARKE, 1996: *Language, Action and Context: The Early History of Pragmatics in Europe and America: 1780–1930.* Amsterdam, Filadelfija: John Benjamins.

- Михаил Н. ПЕТЕРСОН, 1927: Язык, как социальное явление. *Ученые записки Института языка и литературы РАНИОН (Лингв. секция)* 1. 5–21.
- Ruski formalisti (izbor teoretičnih besedil)*, 1984. Ur. A. Skaza. Ljubljana: MK.
- Ferdinand de SAUSSURE, 1973 [1916]: *Cours de linguistique générale*. Pariz: Payot.
- , 1933: *Курс общей лингвистики*. Москва: Издательство социально-экономической литературы (Соцэкгиз).
- , 1997: *Predavanja iz splošnega jezikoslovja*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Patrick SERIOT, 2005: Bakhtine en contexte : Dialogue des voix et hybridation des langues (le problème des limites). K. Zbinden & I. Weber-Henking: *La quadrature du cercle de Bakhtine: Traductions, influences et remises en contexte*. Centre de traduction littéraire 45, Univ. de Lausanne. 203–25.
- Jože TOPORIŠIČ, 2000 [1976]: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- Розалия ШОР, 1926: Кризис современной лингвистики. Яфетический сборник 5. Ленинград. 32–71.
- Ekaterina VELMEZOVA, 2006: Charles Bally au filtre de sa réception en Russie. *Charles Bally (1865–1947) Historicité des débats linguistiques et didactiques: Stylistique: Énonciation: Crise du Français*. Louvain, Pariz: Editions Peeters. 41–51.
- , 2007: *Les lois du sens : La sémantique marriste*. Bern: Peter Lang.
- Григорий Винокур, 1923: Поэтика, лингвистика, социология (Методологическая справка). *ЛЕФ* 3. 104–13.
- , 1990: *Филологические исследования: Лингвистика и поэтика*. Москва: Наука.
- , 2006 [1925]: *Культура языка*. Москва: Лабиринт.
- Валентин В. Волошинов, 1930: *Марксизм и философия языка*. Ленинград: Прибой.

SUMMARY

In this study I try to juxtapose the two attempts at defining the object of stylistics, by examining their methods as well as some theoretical premises. I analyse the positions of Charles Bally (1865–1947) and Grigorij Vinokur (1886–1947), who made an attempt at establishing stylistics as a new applied linguistics during the first two decades of the 20th century. As I show in the present paper, the objects of two stylistics differ.

Bally's stylistics consisted of analyzing the relation between the emotional and intellectual elements in an expression. According to this conception, stylistic analyses should primarily aim at the study of spoken and "spontaneous" language and not of the written one. Hence, Bally diminished the role of the written "literary language" as it does not "reveal the true characteristics of a living language."

On the contrary, according to Grigorij Vinokur, the analysis of spoken language is out of scope of stylistic studies. The Moscow linguist follows the Humboldt tradition which emphasizes the meaning of language as a culture-determining factor (“language is the best witness of people’s spiritual and political culture”). For Vinokur, stylistics, implying a certain interpretation of Saussure’s *parole*, represents the art of optimal organization of linguistic means. The optimal organization is determined by historic and cultural factors and its realization affects speakers’ comprehension.

If Bally attempts to emancipate stylistics from the study of the literary language, Vinokur’s ideas are different. According to him, the greatest source of the appropriate usage is the language of the 19th century Russian literature which is considered the richest source of concrete materials for different stylistic tasks. The reason for this position is: firstly, that it constitutes the epitome of conscious language usage, and secondly, that it represents the model of the optimal organization of linguistic means.

It has been examined to what extent the differences are linked to two different linguistic schools of thought which are based on different philosophical assumptions. Bally’s stylistics can be classified as the linguistics of expression as it is focused on the speaker’s personal expression). Vinokur’s concept could be recognized as the linguistics of comprehension. An appropriate organization of linguistic means would, in Vinokur’s view, enable the speaker to be understood.

To conclude, it has been mentioned that these two models of stylistics played an important role in the history of language science. Bally’s model gave an impulse to study non-standardized language variants and to include them in the language system. While Vinokur’s studies, in their turn, are some kind of embryo for the functional stylistics which constitutes an important model of the description of language functioning in the history of Soviet and Russian linguistics.